

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

*Do ludzi trzeba wyciągnąć rękę.
Trzeba.
Możemy nie doczekać się odzewu.
Ale jeśli nie wyciągniemy ręki,
To odzewu nie doczekamy się
z całą pewnością*
Małgorzata Musierowicz

DOCHODZENIE DO KONKRETU

PROGRAM INNOWACYJNY
DO STYMULACJI POLISENSORYCZNEJ
DLA ODDZIAŁU DZIECI I MŁODZIEŻY GŁUCHONIEWIDOMEJ
Stanowiący część Programu pt. „Bliżej świata- od konkretnego do abstrakcji”

**OPRACOWAŁ ZESPÓŁ W SKŁADZIE: Hanna Rudomska, Jolanta Rybka,
Alina Siemianowska – Bloch, Maria Drzewiecka, Ewa Kajko,
Joanna Michalska-Wentowska, Katarzyna Gerlach, Anna Wodzyńska**

**Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy nr 1 im. Louisa Braille’a dla
Dzieci i Młodzieży Słabo Widzącej i Niewidomej
Bydgoszcz 2010**

**PROJEKT WSPÓŁFINANSOWANY ZE ŚRODKÓW EUROPEJSKIEGO
FUNDUSZU STRUKTURALNEGO**

SPIS TREŚCI

TOM V

WPROWADZENIE 03

ZAJĘCIA GRUPOWE

Usprawnianie polisensoryczne 05

ZAJĘCIA INDYWIDUALNE

Rehabilitacja wzroku 26

Orientacja w przestrzeni i samodzielne poruszanie się 45

Logoterapia 49

Psychoterapia 53

Terapia pedagogiczna 55

Przykładowe scenariusze zajęć 57

WPROWADZENIE

Uczeń głuchoniewidomy jest szczególnym przypadkiem sprzężenia dwu różnorodnych dysfunkcji – słuchu i wzroku. Może on w pełni rozwinąć swoje indywidualne, potencjalne możliwości rozwoju psychofizycznego, o ile zostaną spełnione konieczne ku temu warunki. A zostaną one spełnione tylko wówczas, jeżeli w procesie edukacyjno-rewalidacyjnym dziecko głuchoniewidome zostanie poddane wielozmysłowej stymulacji.

W porównaniu do lat ubiegłych zmianie uległa populacja dzieci głuchoniewidomych. W chwili obecnej większość dzieci wykazuje złożone dysfunkcje, które nie pozwalają na realizowanie przez nich w pełni programów z elementami dydaktyki. Stąd konieczność reorganizacji pracy Oddziału na korzyść zwiększenia godzin zajęć rewalidacyjnych.

Możliwości takie stwarza realizacja programu „Blżej świata – od konkretnu do abstrakcji”. Jego celem jest usprawnianie funkcjonowania uczniów głuchoniewidomych w sferach:

- komunikacja, uspołecznienie, zajęcia – zabawy, motoryka, rozwój społeczny, samoobsługa,
- stymulacja polisensoryczna,
- rewalidacja indywidualna.

Nauczyciel umożliwi dziecku głuchoniewidomemu polisensoryczne poznawanie otoczenia przez zajęcia w Sali Doświadczenia Świata (bodźce wielozmysłowe), hipoterapię, zajęcia w grocie solnej, wycieczki. Proces ten wspomagać będzie terapia indywidualna: rehabilitacja wzroku, orientacja przestrzenna, logoterapia, psychoterapia i terapia indywidualna (w zależności od potrzeb).

Autorki

ZAJĘCIA GRUPOWE

USPRAWNIANIE POLISENSORYCZNE

AUTORZY: *Hanna Rudomska, Jolanta Rybka.*

NAZWA PROGRAMU: „Usłyszeć i zobaczyć świat...”

1. Potrzeba realizacji programu innowacyjnego

W Z wykazuje złożone dysfunkcje, które nie pozwalają na realizowanie przez nich w pełni programów z elementami dydaktyki. Stąd konieczność reorganizacji pracy Oddziału na korzyść zwiększenia godzin zajęć rewalidacyjnych. Z tym związana jest zmiana przeznaczenia pomieszczeń lekcyjnych. Aktualnie dysponujemy 3 salami oraz świetlicą internatu.

Nasz projekt polega na tym, by:

- odejść od przypisania danemu poziomowi konkretnej klasy,
- zajęcia prowadzić rotacyjnie z wykorzystaniem specyfiki sal,
- zaadoptować sale lekcyjne na specjalistyczne klasopracownie i tak:
 - klasa poziomu I ma być w pełni przekształcona na pracownię plastyczną, w niej będą gromadzone materiały plastyczne, tj. farby, kredki, masy plastyczne, materiały papiernicze, sztalugi,
 - salę poza Oddziałem, która już częściowo została przekształcona na „Salę Doświadczania Świata”, doposażyć w kolejne sprzęty i pomoce,
 - świetlica ma być zaadoptowana na pracownię terapii muzycznej i mini salkę gimnastyki korekcyjno – kompensacyjnej.

Jedynie sala poziomu II ma nadal pozostać salą dydaktyczną, w której będzie realizowany program z elementami dydaktyki.

Ponadto istnieje konieczność kontynuowania zajęć z hipoterapii oraz organizacji wyjść i wyjazdów do gospodarstw agroturystycznych, grotty solnej oraz na turnus rehabilitacyjny do Ciechocinka.

2. Cel ogólny

- Wspomaganie wszechstronnego rozwoju dzieci i młodzieży głuchoniewidomej, poprzez organizację kompleksowych zajęć z zakresu integracji polisensorycznej, tak aby usprawnić ich funkcjonowanie w środowisku przyrodniczym i wyrównać ich szanse w społeczeństwie.

3. Cele szczegółowe

- Wdrożenie programu wspomagającego wszechstronny rozwój uczniów głuchoniewidomych poprzez nowy rodzaj zajęć poprawiający ich funkcjonowanie w sferze:
 - komunikacji,
 - motoryki,
 - zajęcia – zabawy,
 - rozwój społeczny,
 - samoobsługi.
- Stworzenie warunków do stymulacji polisensorycznej, poprzez reorganizację pracy w Oddziale dla Dzieci i Młodzieży Głuchoniewidomej
 - usprawnianie zachowanych zmysłów,
 - kompensacja,
 - korekcja,
 - fortioryzacja,
- Zwiększenie świadomości nauczycieli i rodziców w zakresie nowoczesnych metod diagnozy i terapii oraz zdobycie doświadczenia w ich stosowaniu.

4. Osoby objęte programem:

W roku szkolnym 2009/2010 w Oddziale dla Dzieci i Młodzieży Głuchoniewidomej kształci się 11 uczniów. W tej populacji jest:

- 6 dziewcząt, 5 chłopców w wieku od 10 – 19 lat,
- 10 uczniów przebywających w internacie, 1 uczeń dochodzący,
- 3 uczniów całkowicie głuchoniewidomych,
- 3 uczniów niewidomych, słabo słyszających,
- 5 uczniów słabo widzących i słabo słyszających.

Dodatkowo u uczniów występuje:

- upośledzenie umysłowe – 11,
- cechy autystyczne – 7,
- porażenie mózgowe – 3,

Pod opieką neurologiczną i psychiatryczną – przyjmowanie leków psychotropowych na stałe- 9 uczniów.

5. Uzasadnienie wyboru grupy docelowej

Dzieci ze złożoną niepełnosprawnością muszą być objęte specjalistyczną, kompleksową opieką i działaniami dydaktyczno – rewalidacyjnymi, by mogły rozwijać się w sposób pełny, na miarę swoich możliwości psychofizycznych. Grupa dzieci głuchoniewidomych przebywających w Oddziale jest zróżnicowana pod wieloma względami. W związku z tym, ze względu na stopień niepełnosprawności dzieci kwalifikowane są do jednego z trzech poziomów nauczania:

- I poziom – złożony jest z dzieci funkcjonujących na niskim poziomie, gdzie podstawowym kierunkiem pracy jest rozwój komunikacji totalnej oraz uspołecznienie,
- II poziom – skupia dzieci i młodzież, u których oprócz komunikacji uproszczonymi znakami języka migowego i uspołecznienia wyrabia się też sprawność grafomotoryczną,
- III poziom – składa się z uczniów komunikujących się językiem migowym, realizujących program dydaktyczny.

Dla każdego ucznia, na podstawie sporządzonej przez pracowników dydaktycznych Oddziału, wnikliwej diagnozy funkcjonalnej, tworzone są autorskie, indywidualne programy dydaktyczno – wychowawczo – opiekuńczo – rewalidacyjne dostosowane do możliwości i potrzeb dziecka.

Ponadto uczniowie Oddziału objęci są zajęciami dydaktycznymi i rewalidacyjnymi m.in.:

- samodzielność i zaradność życiowa, np. czynności dnia codziennego, trening toaletowy, kuchenka metodyczna,
- hydroterapia,
- kynoterapia,
- hipoterapia,
- gimnastyka korekcyjno – kompensacyjna,
- logorytmika (w szkole i w Specjalistycznym Ośrodku Rehabilitacji Dzieci z Wadą Słuchu),
- terapia surdo- i neuro- logopedyczna (indywidualna – kształtowanie mowy werbalnej, dla wszystkich uczniów – usprawnianie aparatu artykulacyjnego, m.in. poprzez masaże logopedyczne, naukę prawidłowego jedzenia i picia, ćwiczenia oddechowe, realizację programu Ch. Knilla „Dotyk i komunikacja”)
- usprawnianie widzenia,

Jednakże istnieje konieczność zmiany oddziaływań dydaktyczno - wychowawczo - opiekuńczych, poprzez reorganizację Oddziału, w celu podniesienia efektywności pracy z uczniem głuchoniewidomym.

6. Diagnoza – kwestionariusze arkuszy diagnostycznych -w załączniku

7. Treści

Zadania ogólne:

- usprawnianie funkcjonowania uczniów głuchoniewidomych w sferach: komunikacja, uspołecznienie, zajęcia – zabawy, motoryka, rozwój społeczny, samoobsługa,
- stymulacja polisensoryczna,
- rewalidacja indywidualna.

Zadania szczegółowe:

- zorganizowanie zajęć w „Sali Doświadczenia Świata”,
- zorganizowanie wycieczek i wyjazdów (turnus rehabilitacyjny, gospodarstwo agroturystyczne, grotta solna),
- zorganizowanie zajęć rewalidacyjnych (hipoterapia, rehabilitacja wzroku, logoterapia, orientacja przestrzenna, terapia psychologiczna i pedagogiczna),
- zorganizowanie zajęć doskonalących funkcjonowanie w poszczególnych sferach rozwoju ucznia głuchoniewidomego (zajęcia plastyczne, techniczne, alternatywne metody komunikacji, zajęcia czynności dnia)

8. Formy realizacji:

- zajęcia dydaktyczne dla dzieci głuchoniewidomych prowadzone będą zgodnie z odpowiednimi załącznikami do Rozporządzenia MENiS z dn. 12 lutego 2002 (Dz. U. NR 15/2002). Projekt dotyczy zajęć wynikających z siatki (plastyka, technika, rewalidacja indywidualna) oraz zajęć dodatkowych (hipoterapia, wyjścia, wyjazdy, np. grotta solna, gospodarstwa agroturystyczne, rewalidacja indywidualna)
 - wyjazdy na hipoterapię – 76 godzin/ 2 razy w tygodniu,
 - wyjazdy do grotty solnej – 1 raz w tygodniu,
 - wyjazdy, wycieczki – 4/ rok szkolny,

- turnus rehabilitacyjny do Ciechocinka – 4 dniowy – 1 raz w roku szkolnym, 2 wycieczki do gospodarstwa agroturystycznego (11 uczniów Oddziału dla Dzieci i Młodzieży Głuchoniewidomej + 11 opiekunów),
 - rewalidacja indywidualna w zakresie logoterapii, orientacji przestrzennej, rehabilitacji wzroku i terapii pedagogicznej i psychologicznej – po 1 godz. w tygodniu.

9. Procedury osiągnięcia celów:

- doskonalenie komunikacji werbalnej i pozawerbalnej,
- gry i zabawy tematyczne, manipulacyjno – konstrukcyjne, dydaktyczne, ruchowe itp.,
- wykorzystywanie przedmiotów codziennego użytku przez dzieci i nauczyciela podczas zajęć,
- doskonalenie percepcji słuchowej (wprowadzenie w świat dźwięków, lokalizowanie dźwięku)
- spacerowanie po terenie Ośrodka oraz wyjścia i wycieczki poza nim – prawidłowe zachowanie w miejscach publicznych (miejsca wycieczek i wyjazdów oraz dodatkowo kościół, sklep, lodziarnia, Mc Donald's).

10. Twarde i miękkie rezultaty:

- rezultaty twarde: skonstruowanie narzędzia ewaluacyjnego, przeprowadzenie badań na początku realizacji programu i pod koniec – opracowanie wyników,
- rezultaty miękkie: uatrakcyjnienie procesu kształcenia i rewalidacji poprzez zastosowanie innowacyjnych programów nauczania, poprawa samoobsługi, samodzielności i zaradności życiowej, komunikacji werbalnej i pozawerbalnej.

11. Ewaluacja

Efektywność oddziaływań będzie monitorowana i oceniana poprzez badanie ewaluacyjne postępów dziecka notowane w specjalnie skonstruowanym narzędziu badawczym na początku wdrażania programu i pod koniec jego trwania.

Prowadzone zajęcia poprzedzi dogłębna diagnoza każdego ucznia.

**KWESTIONARIUSZ TESTU DIAGNOSTYCZNEGO BADAJĄCEGO POZIOM
FUNKCJONOWANIA DZIECKA GŁUCHONIEWIDOMEGO
W SFERZE KOMUNIKACJI**

UWAGA:

Znaczenie zapisów:

(-) – nie wykonuje

(1/2) – zadanie wykonane w niepełnym zakresie, lub z pomocą

➤ – zadanie w pełni wykonane

Lp.	Zadanie	I ocena Data:	II ocena Data:
1.	Przynosi kubek, żeby pokazać, że chce pić		
2.	Prosi o przedmioty wskazując na nie ręką		
3.	Wie, co oznaczają gesty „mama”, „tata”		
4.	Potrafi naśladować pewne proste, „naturalne” ideograficzne gesty		
5.	Prosi o jedzenie wymieniając je z nazwy, migu		
6.	Rozumie kilka prostych zdań mówionych lub pokazanych gestem czy „migiem”		
7.	Używa pojedynczego, naturalnego gestu prosząc o coś		
8.	Posługuje się pojedynczymi gestami adekwatnie i bez przypominania		
9.	Potrafi powiedzieć lub gestem pokazać „proszę” i „dziękuję”		
10.	Próbuje naśladować pewne słowa (za pomocą mowy, gestu lub migania)		
11.	Nazywa przedmioty na obrazku.		
12.	Dobiera przedmioty do słów lub znaków		
13.	Rozumie niektóre przyimki, takie jak „w”, „pod”, „na”		
14.	Spontanicznie usiłuje powtarzać słyszane słowa		
15.	Reaguje na wymówienie jego imienia		
16.	Rozumie słowo „nie”		
17.	Rozumie proste gesty „chodź”, „proszę”, „daj”		
18.	Rozumie pewne ilustrowane gestami polecenia, np. „chodź tutaj”, „otwórz buzię”		
19.	Wykazuje zrozumienie następstwa zdarzeń (idzie do szafy po komunikacie „idziemy na spacer”)		

ANALIZA OSIĄGNIĘĆ UCZNIĄ

Imię i nazwisko ucznia.....

Data badania.....

Imię i nazwisko nauczyciela.....

$$\boxed{\begin{array}{c} \text{poziom} \\ \text{wykonywanych} \\ \text{zadań} \end{array}} = \frac{\text{liczba prawidłowo wykonanych zadań}}{\text{liczba zadań w skali}} \times 100 = \boxed{} \%$$

$$\text{Poziom komunikacji} = \frac{\boxed{}}{19} \times 100 = \boxed{} \%$$

Podczas badań zostały przyjęte następujące kategorie poziomu funkcjonowania dziecka głuchoniewidomego w sferze komunikacji:

Poziom w sferze komunikacji	Poziom wykonywanych zadań
Wysoki	100% - 70%
Średni	69% - 45%
Niski	44% - 0%

**KWESTIONARIUSZ TESTU DIAGNOSTYCZNEGO BADAJĄCEGO POZIOM
FUNKCJONOWANIA DZIECKA GŁUCHONIEWIDOMEGO
W SFERZE MOTORYKI**

UWAGA:

Znaczenie zapisów:

(-) – nie wykonuje

(1/2) – zadanie wykonane w niepełnym zakresie, lub z pomocą

➤ – zadanie w pełni wykonane

Lp.	Zadanie	I ocena Data:	II ocena Data:
1.	Robi niepewnie parę kroków bez trzymania		
2.	Wchodzi i schodzi ze schodów trzymane za jedną rękę		
3.	Potrafi podnieść się do pozycji stojącej bez chwytania się czegokolwiek		
4.	Sprawnie chodzi		
5.	Trzyma się poręczy a nie dorosłej osoby		
6.	Chodzi wyprostowany pewnie trzyma się na nogach		
7.	Potrafi oderwać małe kawałki plasteliny		
8.	Przejawia niezadowolenie, jak mu się zabierze zabawkę		
9.	Przekłada przedmiot z jednej ręki do drugiej		
10.	Próbuje podnieść upuszczoną zabawkę		
11.	Potrafi rozwinąć cukierek zawinięty w papier.		
12.	Odwraca po jednej kartce w książce		
13.	Potrafi zakręcić słoiki, flakony, np. kosmetykach		
14.	Potrafi odkręcić słoiki, flakony, np. kosmetykach		
15.	Potrafi podrzeć papier		
16.	Potrafi klejem skleić papier		
17.	Potrafi złączyć za pomocą taśmy klejącej dwa kawałki papieru		
18.	Potrafi obrać ze skórki banana, mandarynkę i ugotowane jajko		
19.	Potrafi posiekać nożem jarzyny		
20.	Potrafi zamalować kredkami proste, wyraźne kontury		
21.	Potrafi nalać bez rozlewania płyn do szklanki z małego dzbanka		

ANALIZA OSIĄGNIĘĆ UCZNIĄ

Imię i nazwisko ucznia.....

Data badania.....

Imię i nazwisko nauczyciela.....

$$\boxed{\begin{array}{c} \text{poziom} \\ \text{wykonywanych} \\ \text{zadań} \end{array}} = \frac{\text{liczba prawidłowo wykonanych zadań}}{\text{liczba zadań w skali}} \times 100 = \boxed{} \%$$

$$\text{Poziom motoryki} = \frac{\boxed{}}{21} \times 100 = \boxed{}$$

Podczas badań zostały przyjęte następujące kategorie poziomu funkcjonowania dziecka głuchoniewidomego w sferze motoryki:

Poziom w sferze motoryki	Poziom wykonywanych zadań
Wysoki	100% - 70%
Średni	69% - 45%
Niski	44% - 0%

**KWESTIONARIUSZ TESTU DIAGNOSTYCZNEGO BADAJĄCEGO POZIOM
FUNKCJONOWANIA DZIECKA GŁUCHONIEWIDOMEGO
W SFERZE ZAJĘCIA - ZABAWY**

UWAGA:

Znaczenie zapisów:

(-) – nie wykonuje

(1/2) – zadanie wykonane w niepełnym zakresie, lub z pomocą

➤ – zadanie w pełni wykonane

Lp.	Zadanie	I ocena Data:	II ocena Data:
1.	Rozwinięty chwyt dłoniowy obejmujący przedmiot kciukiem i pozostałymi palcami		
2.	Szuka przedmiotu, który upadł.		
3.	Usiłuje wydobywać klocki z naczynia do pudełka		
4.	Intensywnie bada poszczególne części przedmiotu i jego fakturę		
5.	Opanowało chwyt szczypcowy: kciuk i palec wskazujący lub trzeci		
6.	Z przyjemnością słucha dźwięków		
7.	Próbuje naśladować proste ruchy ciała		
8.	Lubi wkładać i wyjmować przedmioty z pojemników		
9.	Rozumie pewną kolejność czynności		
10.	Zainteresowane jest kolorowymi obrazkami		
11.	Umie zbudować wieżę z klocków		
12.	Rozumie proste polecenia i spełnia je		
13.	Potrafi wrzucać małe kulki do butelki		
14.	Naśladuje czynności pisania, bazgrania		
15.	Lubi oglądać książkę z obrazkami		
16.	Umie wybrać z grupy przedmiotów dwa identyczne		
17.	Próbuje skopiować ołówkiem linię wg. wzoru		
18.	Zaczyna preferować posługiwanie się prawą lub lewą ręką		
19.	Potrafi segregować przedmioty na dwa zbiory, jeśli są one w dwóch kontrastujących kolorach o różnych fakturach		

Lp.	Zadanie	I ocena Data:	II ocena Data:
20.	Gryzmoli z własnej inicjatywy na papierze		
21.	Z zapalem eksploruje otoczenie		
22.	Jeśli się mu pokaże arkusz, na którym namalowane są 3 lub 4 przedmioty, potrafi wskazać przedmiot wymieniony		
23.	Umie nawlekać duże paciorki (sznurek musi mieć długie, usztywnione zakończenie)		
24.	Potrafi operować klamką u drzwi		
25.	Zabawy wodą, piaskiem, gliną – bardzo atrakcyjne		
26.	Eksploracja dotykowa, napełnianie i opróżnianie naczyń		
27.	Potrafi zaczepić lub złączyć jeden przedmiot z drugim		
28.	Wiele przedmiotów codziennego użytku potrafi zidentyfikować, jeśli otrzyma ich modele lub rysunki		
29.	Potrafi umieścić w odpowiednim miejscu części ciała rozkładanego modelu człowieka (lalki), a więc rękę, nogę, tułów, głowę, włosy, usta, oczy, uszy itp.		
30.	Lubi malować palcami		
31.	Nazywa rzeczy na obrazkach lub modele przedmiotów np. palto, kubek, łyżka itp.		
32.	Tnie nożyczkami		
33.	Odróżnia wielkość przedmiotów dzieląc je na duże i małe		
34..	Interesuje go odkładanie rzeczy na swoje miejsce, pomaga w tym osobie dorosłej		
35.	Dopasowuje do siebie przedmioty wg trzech podstawowych kolorów		
36.	Umie trzymać i posługiwać się dużego rozmiaru pędzlem do malowania, suwa pędzlem po papierze, nie uderza nim o papier czy bryzga		
37.	Zacyna rozumieć pojęcie liczby (jeden, dwa, dużo)		
38.	Umie kopiować niektóre drukowane litery i figury geometryczne		
39.	Umie liczyć do 10		
40.	Interesuje się kalendarzem, datami		

ANALIZA OSIĄGNIĘĆ UCZNIĄ

Imię i nazwisko ucznia.....

Data badania.....

Imię i nazwisko nauczyciela.....

$$\boxed{\begin{array}{c} \text{poziom} \\ \text{wykonywanych} \\ \text{zadań} \end{array}} = \frac{\text{liczba prawidłowo wykonanych zadań}}{\text{liczba zadań w skali}} \times 100 = \boxed{} \%$$

$$\text{Poziom zajęcia - zabawy} = \frac{\boxed{}}{40} \times 100 = \boxed{} \%$$

Podczas badań zostały przyjęte następujące kategorie poziomu funkcjonowania dziecka głuchoniewidomego w sferze zajęcia - zabawy:

Poziom w sferze zajęcia - zabawy	Poziom wykonywanych zadań
Wysoki	100% - 70%
Średni	69% - 45%
Niski	44% - 0%

**KWESTIONARIUSZ TESTU DIAGNOSTYCZNEGO BADAJĄCEGO POZIOM
FUNKCJONOWANIA DZIECKA GŁUCHONIEWIDOMEGO
W SFERZE ROZWOJU SPOŁECZNEGO**

UWAGA:

Znaczenie zapisów:

(-) – nie wykonuje

(1/2) – zadanie wykonane w niepełnym zakresie, lub z pomocą

➤ – zadanie w pełni wykonane

Lp.	Zadanie	I ocena Data:	II ocena Data:
1.	Macha rączką na „pa, pa”		
2.	Lubi „pomagać” osobie dorosłej w małym zakresie		
3.	Naśladuje przez chwilę proste czynności dorosłych, np. odkurzając meble, drapiąc się w ucho		
4.	Rozumie kolejność (najpierw ono, potem ja)		
5.	Bawi się lalką odgrywając role np. opiekunki		
6.	Lubi komuś robić przyjemność i lubi aprobatę		
7.	Lubi wykonywać samodzielnie pewne obowiązki, choć może prosić o pomoc		
8.	Nie zachowuje się agresywnie		
9.	Interesuje się wyraźnie zabawą innych dzieci		
10.	Lubi doprowadzać daną czynność do końca, odczuwa potrzebę jej pełnego wykonania np. odkłada rzecz na miejsce, zamyka drzwi		
11.	Akceptuje łagodną dyscyplinę, bez płaczu przyjmuje „nie”.		
12.	Zdarza się, że obserwuje rówieśników		
13.	Potrafi zademonstrować czułość		
14.	Potrafi cieszyć się z aprobaty dorosłych		
15.	Potrafi przywołać dorosłego inaczej niż płaczem i krzykiem		
16.	Zdarza się, że chce pomagać w czynnościach domowych		

ANALIZA OSIĄGNIĘĆ UCZNIĄ

Imię i nazwisko ucznia.....

Data badania.....

Imię i nazwisko nauczyciela.....

$$\boxed{\begin{array}{c} \text{poziom} \\ \text{wykonywanych} \\ \text{zadań} \end{array}} = \frac{\text{liczba prawidłowo wykonanych zadań}}{\text{liczba zadań w skali}} \times 100 = \boxed{} \%$$

$$\text{Rozwój społeczny} = \frac{\boxed{}}{16} \times 100 = \boxed{}$$

Podczas badań zostały przyjęte następujące kategorie poziomu funkcjonowania dziecka głuchoniewidomego w sferze rozwoju społecznego:

Poziom rozwoju społecznego	Poziom wykonywanych zadań
Wysoki	100% - 70%
Średni	69% - 45%
Niski	44% - 0%

**KWESTIONARIUSZ TESTU DIAGNOSTYCZNEGO BADAJĄCEGO POZIOM
FUNKCJONOWANIA DZIECKA GŁUCHONIEWIDOMEGO
W SFERZE SAMOOBSŁUGI**

UWAGA:

Znaczenie zapisów:

(-) – nie wykonuje

(1/2) – zadanie wykonane w niepełnym zakresie, lub z pomocą

➤ – zadanie w pełni wykonane

Lp.	Zadanie	I ocena Data:	II ocena Data:
1.	Zdejmuje rękami buty, skarpetki		
2.	Zdejmuje rękami kurtkę (palto), jeśli jest rozpięte		
3.	Umie rozpiąć zamek błyskawiczny		
4.	Umie zdjąć wszystkie części ubrania, jeżeli są rozpięte czy rozwiązane		
5.	Wkłada samo buty		
6.	Potrafi zapiąć/ odpiąć guziki znajdujące się w łatwym do uchwytu miejscu		
7.	Umie sam się ubrać i rozebrać		
8.	Umie czesać włosy szczotką i grzebieniem		
9.	Umie zawiązywać samodzielnie sznurowadła (luźno)		
10.	Umie sprawnie pić trzymając filiżankę lub kubeczek		
11.	Unosi kubek. Odstawi go, gdy skończy pić		
12.	Trzyma łyżkę i unosi ją do ust, prawie nic lub nic nie ulewając czy nie wysypując		
13.	Pije samo zupełnie nic nie ulewając		
14.	Gdy talerz jest już pusty oddaje go opiekującej się nim osobie		
15.	Je zupełnie dobrze łyżką bez rozlewania		
16.	„Prosi” o jedzenie lub picie		

17.	Potrzuje bardzo niewielkiej pomocy lub żadnej przy picu i jedzeniu		
18.	UsiŁuje pomoc w przygotowaniach do kąpieli, a wiŁc w zatykaniu spustu wanny, w odkrŁcaniu kranu itp.		
19.	InteresujŁ go wszystkie czynnoŁci zwiŁzane z myciem i zainteresowanie to utrzymuje siŁe aŁ do koŁca		
20.	Z niewielkŁ pomocŁ potrafi zawiesiŁ rŁcznik na wieszaku		
21.	Samo myje rŁce, ale wymaga jeszcze przypominania mu, jak ma je pŁukaĆ i wycieraĆ		
22.	Czyni udane prŁby samodzielnego mycia rŁk i twarzy		
23.	Myje samo i wyciera rŁce, bez żadnej pomocy ani przypominania		
24.	Sam myje zŁby szczoteczkŁ i pastŁ z niewielkŁ pomocŁ lub w ogŁle bez pomocy		
25.	Lubi siŁe samo kŁpaĆ, ale czuwania nad tym i kierowania		
26.	Zaczyna rozumieĆ koniecznoŁĆ mycia siŁe, kiedy jest brudny lub ze wzglŁdów higienicznych		
27.	Potrafi umyĆ siŁe w wannie pod nieznacznŁ kontrolŁ osoby dorosłej		
28.	Daje znaĆ o swojej potrzebie gestami lub mowŁ w odpowiednim czasie		
29.	Sucho przesypia caŁŁ noc		
30.	Sam siada w toalecie i załatwia siŁe, ale potrzebuje pomocy przy podcieraniu		
31.	Czyni udane prŁby spuszczenia wody w ubikacji		
32.	Potrzuje juŁ niewielkiej pomocy przy podcieraniu siŁe		

ANALIZA OSIĄGNIĘĆ UCZNIĄ

Imię i nazwisko ucznia.....

Data badania.....

Imię i nazwisko nauczyciela.....

poziom wykonywanych zadań	=	$\frac{\text{liczba prawidłowo wykonanych zadań}}{\text{liczba zadań w skali}} \times 100 = \square \%$
---------------------------------	---	---

Poziom samoobsługi = $\frac{\square}{32} \times 100 = \square$

Podczas badań zostały przyjęte następujące kategorie poziomu funkcjonowania dziecka głuchoniewidomego w sferze samoobsługi:

Poziom w sferze samoobsługi	Poziom wykonywanych zadań
Wysoki	100% - 70%
Średni	69% - 45%
Niski	44% - 0%

KWESTIONARIUSZ ANKIETY DLA RODZICÓW

Ankieta ma na celu zbadanie Państwa odczuć i oczekiwań dotyczących oddziaływań dydaktycznych, rewalidacyjnych, wychowawczych i opiekuńczych realizowanych w Ośrodku w stosunku do Państwa głuchoniewidomego dziecka. Spełni swoje zadanie, jeśli Państwa odpowiedzi będą szczere. Wybrane odpowiedzi proszę podkreślić.

I. ODDZIAŁYWANIA DYDAKTYCZNE.

1. Czy znają Państwo tygodniowy plan zajęć dydaktycznych swojego dziecka?
TAK
NIE

2. Czy uważają Państwo, że Wasze dziecko uczestniczy w wystarczającej ilości zajęć dydaktycznych?
TAK
NIE

3. Jeśli nie, to proszę podać w jakich dodatkowych zajęciach dydaktycznych chciałoby Państwo, by uczestniczyło Wasze dziecko:

4. Czy uważacie Państwo, że liczba godzin przeznaczona na zajęcia dydaktyczne Waszego dziecka jest wystarczająca?
TAK
NIE

5. Jeśli nie to, ile godzin chciałoby Państwo dodatkowo i z jakich zajęć dydaktycznych dla swojego dziecka?

6. Czy są Państwo zadowoleni ze sposobu prowadzenia zajęć dydaktycznych?
TAK
NIE

7. Jeżeli, nie są Państwo zadowoleni, to z jakich zajęć dydaktycznych i dlaczego?

8. Pod wpływem jakich zajęć dydaktycznych Państwa dziecko poczyniło największe postępy

II. ODDZIAŁYWANIA REWALIDACYJNE.

1. Czy umieją Państwo wymienić zajęcia rewalidacyjne, w jakich uczestniczy Państwa dziecko?
TAK
NIE
2. Jeśli tak, to proszę je podać:
3. Czy uważają Państwo, że Wasze dziecko uczestniczy w wystarczającej ilości zajęć rewalidacyjnych?
TAK
NIE
4. Jeśli nie, to proszę podać w jakich dodatkowych zajęciach chcieliby Państwo, by uczestniczyło Wasze dziecko:
5. Czy uważacie Państwo, że liczba godzin przeznaczona na rewalidację Waszego dziecka jest wystarczająca?
TAK
NIE
6. Jeśli nie to, ile godzin chcieliby Państwo dodatkowo i z jakich zajęć rewalidacyjnych dla swojego dziecka?
7. Czy są Państwo zadowoleni ze sposobu prowadzenia zajęć rewalidacyjnych?
TAK
NIE
8. Jeżeli, nie są Państwo zadowoleni, to z jakich zajęć rewalidacyjnych i dlaczego?
9. Pod wpływem jakich zajęć rewalidacyjnych Państwa dziecko poczyniło największe postępy?

III. ODDZIAŁYWANIA WYCHOWAWCZE I OPIEKUŃCZE.

1. Czy mają Państwo problemy wychowawcze ze swoim głuchoniewidomym dzieckiem?
TAK
NIE

1. Jeśli tak, to czy nauczyciele i wychowawcy internatu wspierają Państwa w znalezieniu metod postępowania z dzieckiem, kiedy zachowuje się w sposób nieprawidłowy?
TAK
NIE

3. Czy uważają Państwo, że dziecko jest pod dobrą opieką w internacie?
TAK
NIE

4. Jeśli nie, to dlaczego?

5. Czy mają Państwo dobry kontakt z wychowawcą klasy, do której uczęszcza Wasze dziecko?
TAK
NIE

6. Jeśli nie, to dlaczego?

7. Czy mają Państwo dobry kontakt z wychowawcami grupy internackiej, do której przypisane jest Wasze dziecko?
TAK
NIE

8. Jeśli nie, to dlaczego?

Dziękujemy za wypełnienie ankiety, jeśli mają Państwo jeszcze jakieś sugestie i uwagi prosimy o ich umieszczenie poniżej:

ZAJĘCIA INDYWIDUALNE

REHABILITACJA WZROKU

AUTOR: Maria Drzewiecka

1. Potrzeba realizacji programu innowacyjnego

Uczeń głuchoniewidomy jest szczególnym przypadkiem sprzężenia dwu różnorodnych dysfunkcji – słuchu i wzroku. Może on w pełni rozwinąć swoje indywidualne, potencjalne możliwości rozwoju psychofizycznego, o ile zostaną spełnione konieczne ku temu warunki. A zostaną one spełnione tylko wówczas, jeżeli w procesie edukacyjno-rewalidacyjnym dziecko głuchoniewidome zostanie poddane wielozmysłowej stymulacji. Stąd konieczność permanentnego usprawniania zachowanego u dziecka widzenia funkcjonalnego, co pozwoli mu na wszechstronne poznanie samego siebie w zakresie własnych możliwości wzrokowych, prawidłową percepcję najbliższego środowiska i otaczającego go świata.

2. Cel ogólny

Uświadomienie dziecku głuchoniewidomemu jego potencjalnych możliwości wzrokowych i sposobów ich funkcjonalnego wykorzystania w otaczającej je przestrzeni, życiu codziennym.

3. Cele szczegółowe

- Wdrażanie do zwiększenia ilości czynników motywujących, odpowiedzialnych za chęć wchodzenia w interakcję ze światem zewnętrznym (stymulacja do patrzenia, stymulacja do widzenia).
- Rozwijanie potrzeby kontrolowania otoczenia za pomocą wzroku.
- Zapobieganie opóźnieniom i utrudnieniom w scalaniu wrażeń dochodzących z analizatora wzrokowego i z innych analizatorów (zmysłów).
- Zapobieganie antycypacji wydarzeń dokonywanej przy pomocy wyłącznie innych zmysłów, nie wzroku.
- Podniesienie poziomu umiejętności posługiwania się wzrokiem w zakresie zwiększania ilości i różnorodności zdobywanych doświadczeń.
- Podniesienie poziomu umiejętności posługiwania się wzrokiem w zakresie prawidłowej orientacji w przestrzeni i opanowaniu relacji między przedmiotami.

4. Osoby objęte programem

Uczniowie Oddziału dla Dzieci i Młodzieży Głuchoniewidomej.

5. Diagnoza (kwestionariusz)

a) Wstępna ocena widzenia funkcjonalnego

ARKUSZ OCENY FUNKCJONALNEGO WIDZENIA (Project IVEY)

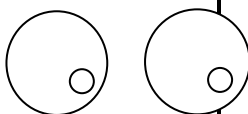
Imię i nazwisko badanego
dziecka.....Wiek.....

Klasa.....

Oceniający.....

REAKCJE	T *	N *	OP	OL	ODLEGŁOŚĆ ŚWIATŁA/ PRZEDMIOTU	RODZAJ / ROZMIAR ŚWIATŁA/ PRZEDMIOTU	OŚWIETLENI E J/S/C**	UWAGI	DAT A
ODRUCH MRUGANIA						REKA Z ROZPOSTARTYMI PALCAMI			
REAKCJA ŻRENIC					30 cm			SZYBKA..... WOLNA.....	
ZBIEŻNOŚĆ					60-90 cm				
PREFERE -NCJE OKA					30-45 cm				
CENTRALNE POLE WIDZENIA					30 cm				
OBWODOWE POLE WIDZENIA					30 cm				
PREFERENCJ E W ZAKRESIE POLA WIDZENIA					30 cm				

* T - tak, N - nie. ** J – jasne, S – słabe, C – ciemne.

MOTORYKA WZROKU	T	N	OP	OL	ODLEGŁOŚĆ ŚWIATŁA/PRZEDMIOTU	RODZAJ /ROZMIAR ŚWIATŁA/PRZEDMIOTU	OŚWIETLENIE J/S/C	UWAGI	DATA
ZABURZENIA PRACY MIĘŚNI					35 cm			Zanotuj punkt odbicia światła OP OL	
ŚLEDZENIE WZROKIEM								Pion..... Poziom..... Ukośnie..... Po okręgu..... Głowa i oczy..... Tylko oczy..... Płynnie..... Skokowo.....	
PRZENOSZENIE SPOJRZENIA									
SPOGLĄDANIE KOLEJNO NA PRZEDMIOTY PRZESZUKIWANIE									
SIĘGANIE LUB PORUSZANIE SIĘ W STRONĘ ŚWIATEŁ I PRZEDMIOTÓW									

b) Procedura diagnostyczno-oceniająca widzenie funkcjonalne

**PROCEDURA DIAGNOSTYCZNO-OCENIAJĄCA /DAP/
ZESZYT ZAPISU WYNIKÓW OCENY**

Nazwisko i imię

Data urodzenia Płeć..... Wiek
(rok, miesiąc, dzień)

Nazwisko i imię badającego

Data badania okulistycznego Pole widzenia

Ostrość wzroku	Do dali			Do bliży		
	bez korekcji /s. c./	po korekcji /c. c./	z pomocą optyczną	bez korekcji /s. c./	po korekcji /c. c./	z pomocą optyczną
Oko prawe /OP/						
Oko lewe /OL/						
Obuocznie /OPL/						

Widzenie barw: w normie inne

Rozpoznanie:

Wiek i przyczyna Oko prawe /OP/

utrąty wzroku Oko lewe /OL/

Zalecenia i rokowania okulistyczne: zaburzenie widzenia jest ustabilizowane....., postępujące, nieokreślone

Zalecenia dotyczące leczenia /jeżeli są/.....

Okulary: Nie Tak Jakie

Używane do:

Pomoce dla słabo widzących: Przepisane

Nie przepisane Jakie

Używane do:

Inne ograniczenia /wymień je, podając np. przybliżony stopień upośledzenia – lekki, umiarkowany, głęboki/:

Stosowane leki, rodzaj, dawkowanie:

Pory dnia, kiedy je przyjmuje.....

Technika pisania /i/ czytania /Postaw znak przy wszystkich używanych przez badanego sposobach i zakreśl ten, który jest wiodący/:

Druk Powiększony druk Brajl

Tekst mówiony

Nie czyta

Postawy wobec zachowań wykonywanych w trakcie oceny.

Zainteresowanie Brak zainteresowania

Rozluźnienie Napięcie

Uwagi dodatkowe:

1. Reaguje wzrokiem na światło /podaj odległość/	Oceniane zachowanie	Uwagi
na wprost	_____	
na wysokości żołądka	_____	
koło lewego ucha	_____	
koło prawego ucha	_____	
nad głową	_____	
2. Skupia uwagę wzrokową na obiekcie /podaj odległość/	_____	
3. Przenosi spojrzenie /podaj odległość/	_____	
poziomo	_____	
pionowo	_____	

	Oceniane Zachowanie	Uwagi
ukośnie	_____	
4. Śledzi poruszające się światło /podaj odległość/		
poziomo	_____	
pionowo	_____	
ukośnie	_____	
5. Wyszukuje wzrokiem odległy przedmiot i porusza się w jego kierunku /podaj odległość/		
lokalizacja wzrokiem	_____	
porusza się bezpośrednio ku niemu	_____	
6. Utrzymuje wzrokowy kontakt z przedmiotem i porusza się ku niemu		
obserwuje piłkę	_____	
dociera do piłki	_____	
7. Lokalizuje wzrokiem „ścieżkę” i porusza się do niej	_____	
8. Obserwuje przedmioty i manipuluje innymi przedmiotami by odwzorować układ	_____	
9. Przygląda się liniom i je odwzorowuje		
linia prosta	_____	
linia krzywa	_____	
10. Dobiera do siebie przedmioty wg kształtu na podstawie wskazówek wzrokowych		
kwadraty	_____	
koła	_____	
trójkąty	_____	
11. Rozpoznaje za pomocą wzroku charakterystyczne cechy		
ramię	_____	
but	_____	
12. Obserwuje układ i manipuluje przedmiotami, by ten układ odwzorować		
wzór „T”	_____	
wzór „X”	_____	

13. Dobiera przedmioty wg barwy

niebieskie _____
czerwone _____
żółte _____

14. Dobiera figury na obrazkach

kwadraty _____
koła _____
trójkąty _____

15. Dobiera do siebie przedmioty na podstawie wzrokowej oceny ich wielkości

duże _____
małe _____
długie _____
krótkie _____

16. Rozpoznaje obrazki przedstawiające kontury przedmiotów

kwadrat /odbiornik TV/ _____
koło /piłka/ _____
trójkąt /drewno/ _____
romb /latawiec/ _____
owal /jajko/ _____

17. Rysuje figury po przyjrzeniu się ich modelom

koło _____
kwadrat _____
trójkąt _____

18. Identyfikuje kontury obiektów

drzewo _____
ręka _____
samochód/taxi/ _____
dom /kościół, stacja benzynowa/ _____
samochód/taxi/ _____
ręka _____
ręka _____
drzewo _____
dom /kościół, stacja benzynowa/ _____

19. Przygląda się obrazkowi i tak
ustawia przedmioty jak na obrazku _____

20. Dobiera obrazki do przedmiotów

samochód _____
lalka _____

21. Dobiera obrazki na podstawie pojedynczego szczegółu wewnętrznego

samochody _____
twarze _____

22. Identyfikuje przedmioty na obrazkach i włącza do zbiorów

Nazwy:
but _____
spodnie _____
płaszcz /palto, sukienka, kurtka, itp./ _____
klocki /kostki, ale nie kwadraty/ _____
balonik _____
pęczek marchewek _____
lody _____
ogórek _____

Grupy:
zabawki _____
ubranie _____
jedzenie _____

/w uwagach należy podać informacje dot. odległości i pozycji/

23. Ustawia przedmioty w takiej pozycji, w jakiej przedstawione są na obrazku

ramiona do góry _____
ramiona opuszczone wzdłuż ciała _____

24. Rozpoznaje na obrazkach pojedyncze elementy
Obrazek przedstawiający podwórko

drzewo _____
pies _____

Obrazek przedstawiający wnętrze domu

stół _____
kwiaty _____

25. Rozpoznaje obiekt przedstawiony na obrazku na podstawie jego odsłoniętych elementów

26. Układa obrazek z części

układanka przedstawiająca psa _____
układanka przedstawiająca dom _____

27. Dobiera obrazek pojedynczego obiektu do podobnego obiektu na obrazku złożonym

28. Identyfikuje kolejność czynności przedstawionych na obrazku

Akcja

osoba idzie ulicą _____

osoba zbliża się do budynku _____

osoba otwiera drzwi _____

osoba siedzi na krześle _____

Kolejność/podaj porządek, zalicz
ABCD lub DBCA/ _____

29. Dobiera figury abstrakcyjne na podstawie różnicującego szczegółu wewnętrznego

30. Odwzorowuje figury abstrakcyjne

figura o liniach prostych _____

figura o liniach zakrzywionych _____

31. Dobiera znak podobny do danego

„H” _____

„2” _____

32. Dobiera znaki do ich odpowiedników przedstawionych na wzorzystym tle

„M” _____

„3” _____

„B” _____

„5” _____

„Y” _____

„4” _____

33. Dobiera podobne do siebie figury _____

34. Odwzorowuje znaki przedstawione różnymi rodzajami pisma

wielkie pisane „J” _____

wielkie pisane „W” _____

małe pisane „s” _____

małe pisane „d” _____

pismo techniczne, wielkie „B” _____

pismo techniczne, wielkie „F” _____

pismo techniczne, małe „a” _____

pismo techniczne, małe „p” _____

35. Dobiera jednakowe wyrazy

STOP _____

RUCH _____

SKLEP _____

UWAGA _____

TAXI _____

36. Rozpoznaje podobieństwa i różnice między wyrazami

głaz _____
pani _____
głowa _____

37. Rozpoznaje tożsamość litery

pismo techniczne, wielkie „B” _____
małe drukowane „p” _____
małe drukowane „g” _____
wielkie drukowane „G” _____
pismo techniczne, wielkie „P” _____
małe pisane „g” _____
pismo techniczne, małe „b” _____
pismo techniczne, małe „g” _____
wielkie pisane „B” _____
małe pisane „p” _____
wielkie drukowane „B” _____
pismo techniczne, małe „p” _____
wielkie pisane „P” _____
małe pisane „b” _____
wielkie pisane „G” _____
wielkie drukowane „P” _____
małe drukowane „b” _____

38. Pisze znaki z pamięci

„E” _____
„7” _____
„M” _____
„8” _____
„F” _____

39. Dobiera wyrazy do obrazków

piłka _____
lalka _____
pies _____
bieg _____
skok _____
siad _____

40. Identyfikuje wyrazy przy pomocy wzroku

skok _____
noga _____
lampa _____
gra _____
słowo _____
stół _____

- c) Tabela doboru ćwiczeń służąca do skonstruowania indywidualnego programu usprawniania widzenia ucznia

TABELA DOBORU ĆWICZEŃ

INDYWIDUALNY PROGRAM USPRAWNIANIA WIDZENIA

Imię i nazwisko osoby rehabilitowanej

Adres zamieszkania

nr telefonu

1. Wykaz ćwiczeń usprawniających umiejętność posługiwania się wzrokiem wg „Programu ...” N. Barragi.

Nr prób diagnostycznych, których słabo widzący/y nie wykonał, proszę podkreślić linią ciągłą. Nr lekcji obowiązkowych do przećwiczenia również podkreślić linią ciągłą, natomiast nr lekcji zaleconych /dodatkowych/ do ćwiczeń proszę podkreślić linią przerywaną.

Poziomy i numery prób diagnostycznych	Numery lekcji	Numer lekcji, od której rozpoczynać ćwiczenia	Ilość lekcji do przećwiczenia w danym poziomie
1	2	3	4
Poziom A	Poziom A		
1	1 – 2 Jeśli nie wykonuje, spróbować ponownie za 3-6 miesięcy		
2	3 – 7		
Niezaliczenie którejkolwiek z tych prób wskazuje, że czynności w Lekcjach 1 – 7 należy podzielić na mniejsze jednostki i powtórzyć /używając różnych sposobów oświetlenia i różnych obiektów/ w wolniejszym tempie.			
Poziom B	Poziom B		
3	8 – 11		
4	12 – 14		
5	15 – 18		
6	19 – 20		
Niezaliczenie którejkolwiek próby Poziomu B sugeruje potrzebę uzupełnienia większości spośród Lekcji 8 – 20 o podobne czynności dodatkowe przy bardziej zróżnicowanych warunkach oświetleniowych i wolniejszym tempie.			

1	2	3	4
<p>Poziom C</p> <p>7</p> <p>8</p> <p>9</p> <p>10</p> <p>11</p> <p>12</p>	<p>Poziom C</p> <p>21 – 23</p> <p>24 – 27</p> <p>28 – 32</p> <p>33 – 35</p> <p>36 – 39</p> <p>40 – 45</p>		
<p>Niezaliczenie 3 prób z Poziomu C wskazuje, że słabo widzący potrzebuje ćwiczeń w zakresie większości czynności objętych Lekcjami 21 – 45 – skorzysta z lekcji standardowych lub adaptowanych specjalnie dla niego</p> <p>Należy zwrócić uwagę na manipulowanie i posługiwanie się przedmiotami.</p>			
<p>Poziom D</p> <p>13</p> <p>14</p> <p>15</p> <p>16</p> <p>17</p> <p>18</p> <p>19</p> <p>20</p> <p>21</p> <p>22</p> <p>23</p> <p>24</p>	<p>Poziom D</p> <p>46 – 49</p> <p>50 – 51</p> <p>52 – 54</p> <p>55 – 60</p> <p>61 – 64</p> <p>65 – 70</p> <p>71 – 73</p> <p>74 – 78</p> <p>79 – 84</p> <p>85 – 87</p> <p>88 – 90</p> <p>91 – 93</p>		
<p>Niezaliczenie 6 prób z Poziomu D świadczy o bardzo ograniczonej umiejętności rozróżniania i identyfikowania szczegółów. Mogą być także kłopoty ze spostrzeganiem relacji między obiektami i obrazkami. Dopóki funkcjonowanie nie ustabilizuje się, należy intensywnie ćwiczyć wszystkie czynności z tego Poziomu wykorzystując dodatkowe materiały. Na niektóre czynności trzeba poświęcić czasem kilka lekcji.</p>			
<p>Poziom E</p> <p>25</p> <p>26</p> <p>27</p> <p>28</p>	<p>Poziom E</p> <p>94 – 97</p> <p>98 – 100</p> <p>101 – 102</p> <p>103 – 107</p>		

<p>Niezaliczenie jakiegokolwiek próby Poziomu E oznacza trudności z zapamiętywaniem szczegółów, odnoszeniem części do całości, oddzielaniem figur od tła i organizowaniem informacji pochodzącej z obrazka. Słabo widzący potrzebuje wielu ćwiczeń i doświadczeń z układankami i manipulowaniem.</p>			
1	2	3	4
<p>Poziom F</p> <p>29</p> <p>30</p> <p>31</p> <p>32</p>	<p>Poziom F</p> <p>108 – 109</p> <p>110 – 112</p> <p>113 – 115</p> <p>116 – 120</p>		
<p>Niezaliczenie jakiegokolwiek 2 prób Poziomu F świadczy o kłopotach z organizacją i interpretacją spostrzeżeń figur abstrakcyjnych i znaków. Trzeba powoli zapoznawać słabo widzącego /o ile pozwala na to jego dojrzałość umysłowa/ z różnymi czynnościami wymagającymi rozróżniania, identyfikowania i odtwarzania wewnętrznych szczegółów zanim przejdzie do liter i cyfr.</p>			
<p>Poziom G</p> <p>33</p> <p>34</p> <p>35</p> <p>36</p>	<p>Poziom G</p> <p>121 – 126</p> <p>127 – 130</p> <p>131 – 137</p> <p>138 – 140</p>		
<p>Niezaliczenie 2 i więcej prób z Poziomu G wskazuje na trudności z rozróżnianiem i identyfikowaniem liter i cyfr. Ćwiczenie wszystkich czynności dotyczących znaków należy prowadzić powoli i uzupełniać o dodatkowe lekcje. Spostrzeżenia relacji między literami i wyrazami we wszystkich krojach pisma muszą się utrwalić.</p>			
<p>Poziom H</p> <p>37</p> <p>38</p> <p>39</p> <p>40</p>	<p>Poziom H</p> <p>141 – 142</p> <p>143 – 144</p> <p>145 – 147</p> <p>148 – 150</p>		
<p>Niezaliczenie jakiegokolwiek próby z Poziomu H wskazuje, że potrzebne są bardziej intensywne ćwiczenia wszystkich rodzajów czynności związanych z odtwarzaniem znaków i z wprowadzaniem nauki czytania. Jest to konieczne przed rozważeniem czy czytanie wzrokowe będzie podstawowym sposobem uczenia się. Na sprawność może wpływać zarówno niedojrzałość emocjonalna lub poznawcza, jak i słabe funkcjonowanie wzrokowe. Dodatkowym czynnikiem, który trzeba wziąć pod uwagę, jest zainteresowanie i motywacja do uczenia się i czytania.</p>			

2. Inne zalecenia do realizacji ćwiczeń usprawniających widzenie

 3. Częstotliwość sesji i stałe terminy:

 Imię i nazwisko instruktora widzenia

6. Procedury osiągnięcia celów

- Analiza dokumentacji medycznej i okulistycznej ucznia.
- Przeprowadzenie wstępnej diagnozy funkcjonalnej z wykorzystaniem specjalistycznych narzędzi i technik diagnostycznych oraz oceny widzenia funkcjonalnego zgodnie z procedurą DAP.
- Pisemna ocena widzenia funkcjonalnego ucznia, zalecenia i wskazówki do pracy dla nauczyciela.
- Ustalenie indywidualnego programu ćwiczeń w zakresie usprawniania widzenia ucznia w oparciu o wnikliwą analizę materiału diagnostycznego.
- Usprawnianie widzenia ucznia w oparciu o „Program rozwijania umiejętności posługiwania się wzrokiem” N.C. Barraga i J.E. Morris w zależności od ustalonego poziomu funkcjonowania wzrokowego:

A. Funkcje optyczne (L. 1-7)

- gotowość widzenia
- odbiór informacji wzrokowych
- przeszukiwanie i eksploracja wzrokowa

B. Funkcje optyczne (L. 8-20)

- rozwijanie dowolnej kontroli ruchów gałek ocznych
- poszukiwanie i patrzenie
- fiksacja barw, figur, przedmiotów
- odnajdowanie obiektu i poruszanie się w jego kierunku

C. Funkcje optyczne i spostrzeżeniowe (L. 21-45)

- rozróżnianie figur, przedmiotów, ludzi i czynności
- koordynacja wzrokowo-ruchowa (oko-ręka) podczas manipulowania
- identyfikowanie wzrokowe przedmiotów i ludzi, zwierząt

D. Funkcje optyczne i spostrzeżeniowe (L. 46-93)

- rozróżnianie i identyfikowanie szczegółów na obrazkach przedstawiających przedmioty, ludzi, zwierzęta i wydarzenia
- manipulowanie obiektami zgodnie z modelem lub poleceniem
- odnajdowanie barw i obrazków przedstawiających przedmioty, ludzi, zwierzęta i wydarzenia

- manipulowanie obiektami (narzędziami), aby utworzyć (zmienić) reprezentacje obrazkowe

E. Funkcje optyczne, spostrzeżeniowe i wzrokowo-spostrzeżeniowe (L. 94-107)

- zapamiętywanie szczegółów na złożonych obrazkach
- odnoszenie poszczególnych części do całości
- odróżnianie figury od tła
- organizowanie spostrzeżeń wzrokowych

F. Funkcje optyczne, spostrzeżeniowe i wzrokowo-spostrzeżeniowe (L. 108-120)

- rozróżnianie i identyfikowanie figur abstrakcyjnych i znaków
- odnajdowanie znaków i wskazówek wzrokowych w otoczeniu
- odtwarzanie figur abstrakcyjnych i znaków

G. Funkcje spostrzeżeniowe i wzrokowo-spostrzeżeniowe (L. 121-140)

- rozróżnianie i spostrzeganie zależności na obrazkach
- spostrzeganie podobieństw i różnic w figurach abstrakcyjnych i znakach
- identyfikowanie cyfr i liter

H. Funkcje wzrokowo-spostrzeżeniowe (L. 141-150)

- spostrzeganie stałości znaku mimo różnic w wyglądzie graficznym
- kojarzenie znaków z obrazkami
- identyfikowanie i odtwarzanie liter i wyrazów
- integrowanie

- Dobór pomocy nieoptycznych i ćwiczenia z pomocami nieoptycznymi.
- Dobór pomocy optycznych i ćwiczenia z pomocami optycznymi.
- Ćwiczenia bliżej i dalej wzrokowej z pomocami optycznymi i bez pomocy.
- Organizacja stanowiska pracy ucznia głuchoniewidomego w klasie szkolnej dostosowanego do jego potrzeb i możliwości wzrokowych.

Uwaga: materiały i środki rehabilitacyjne wykorzystywane na zajęciach rehabilitacji wzroku będą ściśle korelowały z treściami edukacyjno-rewalidacyjnymi realizowanymi przez uczniów głuchoniewidomych w ramach programu „Usłyszeć i zobaczyć świat...”.

7. Inne materiały opracowane na potrzeby realizacji programu

1. Arkusz obserwacji wzrokowych zachowań ucznia (załącznik nr 1)
2. Arkusz – Objawy mogące świadczyć o problemach z widzeniem (załącznik nr 2)

Załącznik nr 1

ARKUSZ OBSERWACJI WZROKOWYCH ZACHOWAŃ UCZNIĄ

Imię i nazwisko ocenianego

Wiek

Data

ZACHOWANIA ZWIĄZANE Z PORUSZANIEM SIĘ	TAK	NIE
1. Porusza się bez trudu i szybko
2. Posiada płynny zakres ruchów
3. Nie zbacza z trasy
4. Unika przeszkód zanim je spostrzeże dotykowo lub w inny pozawzrokowy sposób
5. Sięga celnie
6. Przesuwa nogi
7. Stawia błędne kroki
8. Chodzi z opuszczoną głową
9. Wpada na przeszkody znajdujące się:		
⇒ na wysokości głowy
⇒ na wysokości pasa
⇒ na wysokości kolan lub niżej
⇒ z prawej strony
⇒ z lewej strony

UWAGI /INNE ZAOBSERWOWANE ZACHOWANIA RUCHOWE/:

.....
.....
.....

ZACHOWANIE ZWIĄZANE ZE STYMULACJĄ SENSORYCZNĄ TAK NIE

1. Patrzy w światło		
2. Miga palcami przed oczyma		
3. Wpatruje się w przedmioty		
4. Szybko porusza/ kręci przedmiotami przed oczami		
5. Uciska/trze oczy		
6. Kiwa głową z boku na bok		
7. Kiwa się w przód i w tył		
8. Bada przedmioty ustami		
9. Bada przedmioty głównie palcami i rękami		
10. Zwraca większą uwagę na dźwięki		
11. Bada obiekty głównie jednym okiem		
/ZAZNACZ: OP OL/		
12. Spostrzega barwy /W UWAGACH PODAJ ULUBIONĄ BARWĘ /Y/		
13. Przejawia wrażliwość na światło/światłowstręt/		

UWAGI /PODAJ INNE ZAOBSERWOWANE ZACHOWANIA ZE SFERY SENSORYCZNEJ/:

.....

ZACHOWANIE ZWIĄZANE Z POSTAWĄ CIAŁA TAK NIE

1. Napina mięśnie twarzy		
2. Przechyla głowę na bok		
3. Wysuwa głowę do przodu		
4. Zezuje		
5. Przejawia inne kompensujące zachowania związane z postawą ciała		

UWAGI /PODAJ INNE ZAOBSERWOWANE ZACHOWANIA ZE SFERY SENSORYCZNEJ/:

.....

OCENIAJĄCY:

.....

OBJAWY MOGĄCE ŚWIADCZYĆ O PROBLEMACH Z WIDZENIEM

Imię i nazwisko dziecka..... Data.....

Zaznacz, które objawy z poniższych cech i zachowań słabo widzącego dziecka zaobserwowane zostały przez nauczyciela /N/, rodziców /R/ lub oceniającego /O/.

1. Wygląd oczu

- _____ Oczy zezujące lub poruszające się niezależnie od siebie
- _____ Oczy zaczerwienione
- _____ Oczy załzawione
- _____ Powieki oblepione zaschniętą wydzieliną
- _____ Częsty jęczmień

2. Zachowania mogące świadczyć o problemach z widzeniem

- _____ Unika patrzenia z bliskich odległości
- _____ Ma bardzo krótki okres koncentracji albo często „myśli o niebieskich migdałach
- _____ Obraca głowę albo przechyla ją na bok, żeby patrzeć jednym okiem
- _____ Marszczy się przy czytaniu, pisaniu, pisaniu na tablicy
- _____ Nieprawidłowo trzyma ołówek, często go łamie, często obraca
- _____ Często mruga lub trze oczy
- _____ Zamyka lub zakrywa jedno oko
- _____ Ma kłopoty z zapamiętywaniem, identyfikowaniem i odtwarzaniem podstawowych figur geometrycznych
- _____ Myli podobne wyrazy
- _____ Ma kłopoty z wykonywaniem poleceń słownych
- _____ Ma słabą koordynację wzrokowo-ruchową, dziwnie niezręcznie wykonuje rozmaite czynności, takie jak wchodzenie i schodzenie ze schodów, rzucanie i łapanie piłki, zapinanie guzików, wiązanie sznurowadeł /nie orientuje się, że są rozwiązane
- _____ Jest nerwowe, drażliwe, nadmiernie ruchliwe, objawia zmęczenie po okresie koncentracji wzrokowej

3. Skargi związane z posługiwaniem się wzrokiem

- _____ Bóle głowy, nudności, zawroty głowy
- _____ Pieczenie lub swędzenie oczu
- _____ Zamazywanie się obrazu
- _____ Podwójne widzenie

Inne

(imię i nazwisko oceniającego)

8. Ewaluacja

Ponowne przeprowadzenie tych prób procedury DAP, z którymi dziecko miało trudności w pierwszej fazie jej przeprowadzania. Ocena rozwoju umiejętności posługiwania się wzrokiem i umiejętności jego funkcjonalnego wykorzystania przez ucznia zostanie dokonana w drugim semestrze pracy z dzieckiem. Opierała będzie się na obserwacji zachowań wzrokowych ucznia – prowadzonych przez terapeutę prowadzącego i innych nauczycieli specjalistów pracujących z uczniem

Ponowna opisowa ocena widzenia funkcjonalnego.

9. Bibliografia

1. Założenia i metody rehabilitacji wzroku u słabowidzących, Materiały Tyflogiczne. ZG PZN 1991,
2. N. C. Barraga, Program rozwijania umiejętności posługiwania się wzrokiem, (Program to Develop Efficiency In Visual Functioning, APH 1980), tłumaczenie PZN
3. O. Backman, Usprawnianie resztek wzroku u słabowidzących, (Low Visio Training, Liber-Harmods, Malmo 1979), tłumaczenie PZN 1984
4. Audrey J. Smith, Lizabeth M. O`Donnel, Poza zasięgiem ręki, Rozwijanie widzenia do dali, Zeszyty Tyflogiczne 13, PZN 1994
5. T. Majewski, Edukacja i rehabilitacja osób głuchoniewidomych, TPG, PZN 1995
6. Edukacja i rehabilitacja osób głuchoniewidomych (modelowe rozwiązania), pod redakcją Cz. Kossakowskiego i M. Zaorskiej, Olsztyn 2002

PROGRAM Z ZAKRESU ORIENTACJI W PRZESTRZENI I SAMODZIELNEGO PORUSZANIA SIĘ

AUTOR: Ewa Kajko

Osoby objęte programem

Uczniowie z Oddziału Dzieci i Młodzieży Głuchoniewidomej

1. Cele ogólne

- Uczeń orientuje się w schemacie swojego ciała.
- Samodzielnie porusza się w terenie bezpiecznym i znanym z wykorzystaniem technik ochronnych i trajlingu
- Uczeń porusza się z przewodnikiem w terenie zamkniętym i otwartym z wykorzystaniem odpowiednich technik.

2. Cele szczegółowe

- Potrafi pokazać odpowiednie części ciała: głowa, ręka, noga, i inne
- Próbuje segregować przedmioty pod względem wielkości
- Porusza się samodzielnie po odpowiedniej drodze z wykorzystaniem równowagi
- Słabo słyszący poruszają się za źródłem dźwięku w wyznaczonym kierunku
- Rozpoznaje przedmioty ze swojego najbliższego otoczenia;
- Zapoznaje się z najbliższym otoczeniem
- Zbiera zabawki po zakończonej zabawie stosując technikę spiralną lub siatki
- Porusza się trajlingiem po oddziale
- Kojarzy przedmioty z najbliższego otoczenia z konkretną czynnością
- Wykorzystuje na bieżąco pozostałe zmysły;
- Potrafi poruszać się z przewodnikiem

3. Treści kształcenia

- Pokazywanie odpowiednich części ciała: głowa, ręka, noga, twarz, czoło, oko, ucho, włosy
- Próbuje segregować przedmioty pod względem wielkości
- Odnajduje przedmioty w najbliższym otoczeniu, najbliższej przestrzeni.

- Samodzielne poruszanie się po odpowiedniej drodze z wykorzystaniem równowagi i technik ochronnych górnej, dolnej i łączonej zmodyfikowanej do odpowiednich możliwości
- Poruszanie się za źródłem dźwięku lub gestem w wyznaczonym kierunku
- Poznawanie nowych pomieszczeń za pomocą odpowiednich technik
- Rozpoznawanie przedmiotów ze swojego najbliższego otoczenia;
- Sprzątanie materiałów po zakończonej pracy stosując technikę spiralną lub siatki
- Poruszanie się trajlingiem po oddziale, trafiać do toalety, kuchni
- Korzystanie z toalety
- Kojarzenie przedmiotów z najbliższego otoczenia z konkretną czynnością
- Ćwiczenie i wykorzystywanie pozostałych zmysłów: dotyku, węchu, wzroku, słuchu, kinestetycznego i czucia proprioceptywnego
- Poruszanie się z przewodnikiem po linii prostej z odpowiednim chwytem
- Przechodzenie przez wąskie przejścia
- Zmiana trzymanej ręki przewodnika
- Przechodzenie przez drzwi i ich zamykanie
- Zajmowanie bezpiecznie miejsca na krześle z pomocą przewodnika
- Wchodzenie i schodzenie ze schodów,

ARKUSZ diagnostyczny i ewaluacyjny
z zakresu orientacji przestrzennej i samodzielnego poruszania się
 / w ramach projektu: „Od konkretności do abstrakcji” moduł: „DOCHODZENIE DO
 KONKRETNOCI”?

Imię i nazwisko dziecka:

Data urodzenia:**data badania:**

Stan wzroku (właściwie podkreślić): niewidomy, ociemniały, słabo widzący

Schorzenia współwystępujące: upośledzenie umysłowe w stopniu lekkim, w stopniu umiarkowanym; głuchota, słabo słyszający, zaburzona koordynacja ruchowa; inne jakie:

.....

Oznaczenia stopnia opanowania danej czynności:

ND – nie dotyczy (ograniczone możliwości psychoruchowe)

0- nie wykonuje (nie chce, nie umie)

1 - wykonuje tylko z pomocą słowną i dotykową

2 - wykonuje tylko z pomocą słowną

3 - wykonuje samodzielnie

4 - wykonuje samodzielnie, za każdym razem, w różnych sytuacjach

UMIEJĘTNOŚĆ	KRYTERIUM	PUNKTACJA					
		ND	0	1	2	3	4
ROZUMIENIE PODSTAWOWYCH POJĘĆ	Znajomość schematu ciała, pokazywanie odpowiednich części ciała						
	Rozumienie pojęć przestrzenno-kierunkowych nad, pod, obok, przed, za i inne						
	Lokalizowanie wskazówek słuchowych						
	Wykorzystywanie wskazówek dotykowych						
	Rozróżnianie zapachów podstawowych i innych						
	Rozpoznawanie kształtów (kolorów), segregacja względem 1 cechy jakościowej						
PORUSZANIE SIĘ Z PRZEWODNIKIEM	Prawidłowa postawa, chwyt						
	Reagowanie na sygnał wąskiego przejścia						
	Przechodzenie przez drzwi						
	Wchodzenie / schodzenie ze schodów						
ORIENTACJA W PRZESTRZENI ZAMKNIĘTEJ	Znajomość topografii oddziału- trafianie np. do toalety, sypialni						
	Stosowanie górnej techniki ochronnej, np. przy nachylaniu się, siadania						
	Stosowanie dolnej techniki ochronnej, np. przy podchodzeniu do krzesła / stolika						
	Wyszukiwanie pomieszczeń w oddziale przy pomocy trailingu						
	Utrzymywanie kierunku po ominięciu przeszkody						
	Ustawienie równoległe do wybranego punktu						
	Ustawienie prostopadłe do wybranego punktu						

Opracowanie: Ewa Kajko

Bibliografia:

1. „Orientacja przestrzenna i poruszanie się niewidomych słabo widzących”
J.J. Kwapiszowie
2. „Psychologia rozwojowa Psychologia dzieci niewidomych i słabo widzących T. Majewski
3. „Klasyfikacja metod nauczania” W. Okoń

TERAPIA LOGOPEDYCZNA

1. Cel główny

Wielozmysłowe usprawnianie w celu podjęcia i rozwijania komunikacji audytywno – werbalnej, jako jednej z form porozumiewania się osób z uszkodzonym słuchem.

2. Cele szczegółowe

- **rozwijanie percepcji słuchowej**

1. usprawnianie układu oddechowego

- a) usprawnianie układu fonacyjnego
- b) usprawnianie narządów mowy
- c) doskonalenie umiejętności żucia
- d) rozwój komunikacji werbalnej jako jednej z form komunikacji
- e) rozwój poznawczy
- f) ćwiczenia komunikacji awerbalnej – sposób dostosowany do możliwości dziecka

3. Forma zajęć

Indywidualna

4. Zadania szczegółowe

- **Ćwiczenia bierne** – stymulacja czuciowa całego ciała z wykorzystaniem różnych faktur; stymulacja czuciowa jamy ustnej i twarzy: termiczna, smakowa, dotykowa; masaż logopedyczny zewnętrzny i wewnętrznym wg. E. Stecko; ustno – twarzowa terapia regulacyjna wg. C. Moralesa- całościowa, część zasadnicza.
- **Ćwiczenia wspomagające i czynne artykulatorów** – ze szczególnym uwzględnieniem warg, żuchwy i pionizacji języka.
- **Ćwiczenia połykania i żucia** – nauka, doskonalenie umiejętności picia z kubka, jedzenia pokarmów półpłynnych z łyżeczki, połykania, żucia pokarmów stałych.
- **Ćwiczenia oddechowe-** bierne, czynne – wyodrębnianie 2 faz oddechowych, wzmacnianie wydechu, wydłużanie fazy wydechowej.
- **Ćwiczenia fonacyjne** – wspomagane, czynne – uwzględniające czas fonacji, wysokość głosu, natężenie dźwięku, inne z wykorzystaniem min programu komputerowego LOGO-GRY.

- **Ćwiczenia artykulacyjne** w początkowej fazie w oparciu o fonemy samogłoskowe jako wyrazy dźwiękonaśladowcze i inne onomatopeje (z wykorzystaniem min. zestawu edukacyjnego „Rozśpiewane głoski” cz. I i II) oraz wyrazy bliskie dziecku o prostej budowie fonetycznej.
- **Ćwiczenia słuchu awerbalnego i mownego:** min. wykrywanie obecności dźwięku, rozwijanie wrażliwości na dźwięk, dyskryminacja dźwięku, identyfikacja z wykorzystaniem min. „Kto to? Co to ?” ćwiczenia i zabawy z dźwiękiem.
 - **Ćwiczenia poznawcze:** osoby, przedmioty najbliższego otoczenia, części ciała z wykorzystaniem min. programu „Świadomość ciała, kontakt i komunikacja” wg. CH. Knilla – program wprowadzający i program specjalny; zwierzęta, pokarmy, ubrania oraz czynności z nimi związane -
programy komputerowe „Zwierzaki” i „Mówiące obrazki”
.....
- **Ćwiczenia komunikacji awerbalnej-** gesty przeczenia i twierdzenia, mimika, gest naturalny, znaki języka migowego, konstruowanie tablic i książek komunikacyjnych.

Karta logopedyczna

- Imię i nazwisko.....
- Data urodzenia..... klasa.....
- Adres zamieszkania.....
- Jednostka chorobowa (łącznie z orzeczeniem Poradni Pedagogiczno – Psychologicznej).....
.
- Oprotezowanie: * okulary (niedowidzenie jakiego stopnia)

*aparat słuchowy (niedosłuch jakiego stopnia)

*kule, wózek ortopedyczny, inne
- Dane o rodzinie: * ojciec: imię..... wiek..... stan zdrowia.....
* matka: imię..... wiek..... stan zdrowia.....
* rodzeństwo: imiona..... wiek.....
stan zdrowia.....
- Dane z wywiadu dotyczące dotychczasowego rozwoju psychoruchowego i komunikacji
.....
.....
.....
.....
- Badanie odruchów:
 - a) kłaniania
 - b) ssania
 - c) połykania
 - d) żucia
- Umiejętność prawidłowego jedzenia
 - a. picie z kubka, przez słomkę
 - b. jedzenie pokarmów półpłynnych
 - c. jedzenie pokarmów stałych
- Badanie oddechu
 - statycznego.....
 - mownego.....
- Badanie głosu i fonacji:
 - czasu:.....
 - czystości dźwięku.....
 - wysokości głosu.....
 - siły głosu.....
- Badanie budowy i motoryki artykulatorów
 - wargi.....
 - szczęka
 - podniebienie miękkie

- podniebienie twarde
- język.....
- żuchwa.....
- Badanie artykulacji głosek w izolacji:
 - samogłoski: a,o,u,e,y,i,ę,ą
 - spółgłoski: wargowe m,m',p,p'b,b'
 - wargowo – zębowe f,f',w,w'
 - przedniojęzykowo-wargowe: t,d,n,s,z,c,.....
 - przedniojęzykowo-dziąsłowe: s,z,c, r,l.....
 - środkowojęzykowe ś,ż,ć, k',g',ń,l'
 - tylnojęzykowe: k,g,
- Umiejętność artykulacji i/ lub rozumienia pojedynczych słów bliskich dziecku – nazw osób, zwierząt, przedmiotów, stanów, czynności oraz określeń

Ocena artykulacji:.....

Ocena rozumienia:.....

- Zrozumiałość wypowiedzi –tekst 5 zdaniowy (może być wsparty historyjką obrazkową).
- Ocena:.....

• Awerbalne sposoby komunikacji:

- mimika
- gesty naturalne
- obrazy
- język migowy
- daktylografia
- inne

- Zalecane konsultacje specjalistyczne:

- ortodontyczna
- foniatryczna
- audiologiczna
- psychologiczna
- neurologiczna

- Diagnoza:.....

.....

PSYCHOTERAPIA

NAZWA PROGRAMU: Indywidualne zajęcia terapeutyczne
Rozmaitości terapeutyczne

AUTOR: *Joanna Michalska-Wentowska, Katarzyna Gerlach*

1. Potrzeba realizacji programu innowacyjnego

Ograniczona możliwość realizacji podstawowych potrzeb natury emocjonalnej, ograniczenie lub brak odbioru bodźców i informacji z otoczenia, bądź też niemożność wyrażania i przekazywania wrażeń, odczuć i potrzeb.

2. Cel terapii

Głównym celem rehabilitacji osób upośledzonych umysłowo wg Sękowskiej jest dążenie do zdobycia przez te osoby: zaradności życiowej, zdolności porozumiewania się z otoczeniem, zdolności do wykonywania pracy, możliwości włączenia się w życie społeczne. S. Dziedzic podaje, że w odniesieniu do osób upośledzonych umysłowo termin „rewalidacja” oznacza długotrwałą działalność terapeutyczno – pedagogiczną, której zadaniem jest:

- zapobieganie pogłębianiu się istniejącego już niedorozwoju lub powstawaniu innych dodatkowych upośledzeń;
- leczenie i usprawnianie elementów chorych lub zaburzonych oraz wzmacnianie osłabionych;
- stymulowanie i dynamizowanie ogólnego rozwoju przy wykorzystaniu własnych sił organizmu oraz korzystnych czynników środowiskowych;
- wychowanie i nauczanie specjalne (ogólne i zawodowe), dostosowane do wieku, sprawności fizycznych i umysłowych rewalidowanego oraz zapotrzebowania społecznego;
- kompensowanie istniejących braków i trwałych uszkodzeń organicznych w celu podniesienia ogólnej sprawności tych osób.

Rewalidacja indywidualna jest podstawową formą specjalistycznej pomocy dziecku upośledzonemu, które mają trudności w opanowaniu materiału nauczania oraz w nawiązywaniu kontaktów społecznych z powodu różnych zaburzeń i wad. Są to zajęcia wspierające proces nauczania specjalnego, których zadaniem jest wyrównywanie braków w zakresie intelektualnym, psychoruchowym, spowodowanych zaburzeniami somatycznymi, psychicznymi, bądź nie sprzyjającymi warunkami rodzinnymi i środowiskowymi.

Działalność edukacyjno – terapeutyczna koncentruje się na potencjalnych możliwościach i zdolnościach dziecka niepełnosprawnego intelektualnie i to zarówno w sferze umysłowej,

emocjonalno – motywacyjnej jak i w wykonawczej. W preferowanych formach oddziaływań rewalidacyjnych uwzględnia się także korygowanie i kompensowanie zaburzonych funkcji psychofizycznych. Istotne jest jednak przeniesienie punktu ciężkości z korygowania zaburzeń, defektów i wyrównywania deficytów, braków rozwojowych na stymulowanie, usprawnianie, rozwijanie mniej zaburzonych funkcji czyli najsilniejszych sfer jednostki niepełnosprawnej intelektualnie. Takie podejście dotyczy także rewalidacji indywidualnej.

Oddziaływanie terapeutyczne polegać będzie na stwarzaniu dziecku warunków do samorealizacji poprzez bliskie i dostępne jego naturze formy aktywności, umożliwiające zmniejszenie napięć psychofizycznych, odprężenie, radość, wyzwolenie i rozładowanie zablokowanej energii, wytchnienie od nękającego natręctwa ruchowego, uzewnętrznienie i uporządkowanie hamowanych emocji oraz w trakcie tych działań korektę zachowań, zniekształceń i ograniczeń, na przykład łagodzenie agresji u dzieci, poprawę zdeformowanego i ograniczonego ruchu.

3. Osoby objęte programem

Uczniowie głuchoniewidomi

4. Rezultaty terapii

Aktywizacja emocji, bezpośrednie ich przeżywanie, rozwiązanie psychofizycznych napięć, łagodzenie agresji.

5. Procedury osiągnięcia celów

Systematyczne spotkania indywidualne.

6. Ewaluacja:

Terapia indywidualna nie jest techniką całkowicie mierzalną, gdyż jako tak pojęta zmiana zdeterminowana jest charakterologicznie, osobowościowo, jednak wymierne są pewne aspekty radzenia sobie dziecka, jego mechanizmów obronnych oraz występujących objawów.

Każdy uczeń objęty terapią będzie na początku diagnozowany, wyznaczone będą kierunki pracy terapeutycznej, a efekty relacji terapeutycznej będą monitorowane.

TERAPIA PEDAGOGICZNA

AUTOR: Anna Wodzynska, Joanna Michalska - Wentowska, Katarzyna Gerlach,

Niezwykle istotne w terapii dzieci głuchoniewidomych jest oddziaływanie polisensoryczne. Terapia pedagogiczna w tym zakresie zawiera elementy niezbędne dla polepszenia funkcjonowania dziecka, które jest pozbawione możliwości komunikowania się i zdobywania informacji ze świata zewnętrznego za pomocą dwóch podstawowych zmysłów: wzroku i słuchu. Zatem wszelkie oddziaływanie jest skierowane na pobudzaniu w zakresie pozostałych sprawnych funkcji, zawsze jednak skupia się na polisensorycznym oddziaływaniu w zależności od poziomu funkcjonowania dziecka.

Podstawą w terapii jest opanowanie, co najmniej jednej metody komunikowania się. Porozumiewanie się z dzieckiem jest jednak uzależnione od jego poziomu rozwoju.

Należy zatem we wstępnej fazie wprowadzić komunikację przy pomocy przedmiotów i naturalnych znaków. Kolejnym etapem jest wypracowanie z dzieckiem umiejętności posługiwania się znakami symbolicznymi. Metody komunikacji zależne są jednak od indywidualnych predyspozycji dziecka. W przypadku dziecka z resztkami słuchu podejmuje się próby nauczania ich mowy dźwiękowej. Natomiast u dziecka z resztkami wzroku usprawnia się widzenie. Zadaniem terapii pedagogicznej jest korekcja tychże funkcji oraz kompensacja – wspomaganie funkcji prawidłowo rozwijających się, by te mogły być wsparciem dla rozwoju dziecka.

1. Cele ogólne:

- Zaspokojenie potrzeb każdego ucznia.
- Korygowanie zaburzonych funkcji.
- Kompensowanie braków poszczególnych funkcji.
- Podniesienie samooceny dziecka i umiejętności społecznych.
- Poznanie nowego otoczenia oraz umiejętne poruszanie się w nim.
- Aktywizacja ucznia.

2. Cele szczegółowe/terapeutyczne:

- Kształtowanie i rozwijanie umiejętności komunikowania się z otoczeniem.
- Kształtowanie i rozwijanie kompetencji społecznych.
- Kształtowanie umiejętności samoobsługowych związanych m. in. z higieną osobistą.

- Orientacja i poruszanie się w przestrzeni - ma sprzyjać samodzielności w poruszaniu się z wykorzystaniem zachowanych zmysłów.

3.Diagnoza:

Diagnoza indywidualna w celu wyłonienia uczniów, którzy powinni być objęci (oprócz zajęć grupowych) terapią indywidualną. Metoda stosowana w celach diagnostycznych to obserwacja.

4.Procedury osiągnięcia celów:

Praca terapeutyczna oparta na zasadach terapii pedagogicznej.

PRZYKŁADOWE SCENARIUSZE ZAJĘĆ

PRZYKŁADOWY SCENARIUSZ ZAJĘĆ Z ORIENTACJI PRZESTRZENNEJ

Autor: Ewa Kajko

Temat: Poruszanie się z przewodnikiem widzącym w terenie znanym, przestrzeni zamkniętej.

Cel główny

Uczeń potrafi poruszać się z przewodnikiem widzącym – reaguje na jego polecenia werbalne i/lub niewerbalne.

Cele szczegółowe

1. Uczeń prawidłowo chwytą przewodnika i utrzymuje odpowiednią pozycję podczas marszu po prostej
2. Skręca pod kątem 90° w prawo i w lewo zachowując prawidłową postawę i pozycję, przechodzi z przewodnikiem przez drzwi lub wąskie przejście

PRZEBIEG LEKCJI

Część wstępna

Zaznajomienie z tematem zajęć
Uświadomienie celu i czynności.

Część główna

1. Prawidłowe ustawienie osoby niewidomej i utrzymywanie właściwej pozycji względem przewodnika
2. Ćwiczenia w prawidłowym ustawieniu, ułożenie ręki niewidomego odpowiednio do możliwości psychofizycznych osoby ćwiczącej
3. Ćwiczenie poruszania się po prostej z różnym tempem marszu
4. Ćwiczenie zwrotów o 90° i większych,
5. Ćwiczenia w przechodzeniu przez drzwi i/lub wąskie przejścia. Utrzymanie prawidłowej postawy, powrót do pozycji wyjściowej

Część końcowa

Podsumowanie lekcji, ocena umiejętności ucznia. Nauczyciel wspólnie z uczniem dokonuje oceny zajęć: aktywność i postępy ucznia w czasie ćwiczeń, ustalają łatwe i trudne rzeczy, co należy ćwiczyć i doskonalić.

Metody:

- pokaz czynności, ćwiczenie sprawności, rozwiązywanie zadań

Forma pracy: indywidualna zróżnicowana

Typ lekcji: lekcja ćwiczeniowa

PRZYKŁADOWY SCENARIUSZ ZAJĘĆ LOGOTERAPIA

Autor: Alina Siemianowska-Bloch

Temat: Wywoływanie fonemów samogłoskowych – [a] jako wyraz dźwiękonaśladowczy.

Cele

1. Komunikacja audytywno – werbalna jako jedna z form porozumiewania się
2. Usprawnienie artykulatorów
3. Wzmacnianie wydechu
4. Rozwijanie percepcji słuchowej
5. Rozwijanie słownictwa biernego i czynnego dziecka

Forma indywidualna

PRZEBIEG ZAJĘĆ

Ćwiczenia rozwijające sprawność artykulatorów:

- masaż logopedyczny wg. E. Stecko
- ćwiczenia wspomagające artykulatorów
- ćwiczenia żucia

Ćwiczenia rozwijające percepcję słuchową

- wykrywanie obecności dźwięku
- dentyfikacja dźwięku np. odgłosy zwierząt lub pomieszczenia

Ćwiczenia oddechowe

- wyodrębnianie 2 faz oddechowych – wdechu i wydechu
- wzmacnianie wydechu – dmuchanie krótkie i gwałtowne
- wydłużanie fazy wydechowej – dmuchanie krótkie i gwałtowne

Ćwiczenia fonacyjne

- pobudzanie i wyczuwanie pracy fałdów głosowych
- kaszel dowolny, chrząkanie

Ćwiczenia artykulacyjne

- zabawa w kołysanie lalki z wybrzmiewaniem [a] jako wyrazu dźwiękonaśladowczego usypianie
- wysłuchanie tekstu „Kołysanka” w formie recytatorskiej i wokalnie-muzycznej z zestawu edukacyjnego „Rozśpiewane głoski” czy
- przygotowanie artykulatorów do wybrzmiewania głoski – pokaz, dotyk
- wybrzmiewanie [a] – krótko
- wybrzmiewanie [a] - długo
- wybrzmiewanie [a] - jako wyraz dźwiękonaśladowczy usypianie

Ćwiczenia leksykalne

- wskazywanie lali – konkret, obraz
- wykonywanie i wskazywanie gestu tulenia